

Пилип'як В. В.,

аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної
освіти Національного університету «Львівська політехніка»

ORCID: 0009-0000-8556-7660

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: ПРАВОВИЙ СТАТУС БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Анотація. У статті проаналізовано вплив цифрової економіки та електронного урядування на публічні фінанси, зокрема на правовий статус бюджетних установ. Обґрунтовано актуальність дослідження трансформації діяльності бюджетних установ в умовах діджиталізації публічного управління, що зумовлена загальною тенденцією переходу державних інституцій до використання інноваційних цифрових інструментів. Визначено, що бюджетні установи як юридичні особи публічного права, котрі повністю утримуються за рахунок державного або місцевих бюджетів, повинні адаптувати свою діяльність до вимог цифрової економіки та нових підходів до управління фінансовими ресурсами. Досліджено сучасний стан нормативно-правового забезпечення електронного урядування у сфері публічних фінансів: упровадження системи відкритих даних про бюджетні видатки, розвиток електронних інформаційних ресурсів у бюджетному процесі, цифрових платформ моніторингу та контролю, а також реалізацію державної Стратегії цифровізації управління державними фінансами. Особливу увагу приділено змінам функцій бюджетних установ під впливом цифрових технологій – автоматизації бюджетних операцій, удосконаленню процедур планування й виконання бюджетів, запровадженню електронного документообігу, смарт-контрактів та використанню інших інтелектуальних цифрових рішень. Встановлено, що цифрове урядування підвищує прозорість та ефективність управління публічними фінансами, водночас загострює питання правового регулювання нових цифрових інструментів (зокрема цифрових активів, електронних сервісів та реєстрів) у бюджетній сфері. Зроблено висновок про необхідність оновлення правового статусу бюджетних установ з урахуванням цифрової трансформації: законодавчого закріплення їхніх прав та обов'язків в умовах електронного урядування, забезпечення належного рівня кібербезпеки, захисту даних та подальшої інтеграції до європейського цифрового простору. Перспективи подальших досліджень убачаються у розробці конкретних пропозицій щодо вдосконалення фінансово-правового регулювання діяльності бюджетних установ у цифровій економіці, а також у визначенні оптимальної моделі їх функціонування в умовах інтенсивного технологічного розвитку.

Ключові слова: публічні фінанси; електронне урядування; цифрова економіка; бюджетні установи; правовий статус; цифровізація; електронні послуги; відкриті дані; смарт-контракти.

Pylyp'yak V. V. Public finances and e-government: legal status of budgetary institutions in the digital economy

Abstract. The article analyzes the impact of the digital economy and e-government on public finances, particularly on the legal status of budgetary institutions. The relevance of studying the transformation of budgetary institutions in the context of the digitalization of public administration is substantiated, emphasizing the growing role of innovative digital tools in modern governance. It is determined that budgetary institutions, as legal entities of public law fully financed from state or local budgets, must adapt their operational practices to the requirements of the digital economy and the evolving mechanisms of public financial management. The article examines the current state of the regulatory framework for e-government in the field of public finance, including the introduction of open data systems on budget expenditures, the use of electronic information resources in the budget process, and the implementation of the national Strategy for Digitalization of Public Finance Management. Particular attention is given to changes in the functions of budgetary institutions under the influence of digital technologies: automation of budget operations, improvement of planning and execution procedures, the introduction of electronic document management, smart contracts, and other intelligent digital solutions that enhance institutional efficiency. It is established that digital governance increases transparency and effectiveness in managing public finances while raising important issues concerning the legal regulation of emerging digital instruments (such as digital assets and electronic services) within the budgetary sphere. The

study concludes that the legal status of budgetary institutions must be updated in view of digital transformation, including the legislative consolidation of their rights and obligations under e-government, ensuring cybersecurity, data protection, and further integration into the European digital space. Future research prospects include developing specific proposals for improving the financial and legal regulation of budgetary institutions in the digital economy and identifying the most effective model for their functioning under conditions of rapid technological development.

Key words: *public finances; e-governance; digital economy; budgetary institutions; legal status; digitalization; electronic services; open data; smart contracts.*

Вступ. Сучасний етап розвитку держави характеризується активною цифровізацією публічної сфери, зокрема впровадженням технологій електронного урядування у фінансову систему. Актуальність теми зумовлена необхідністю адаптації діяльності бюджетних установ до викликів цифрової економіки. Бюджетні установи, згідно з Бюджетним кодексом України, це органи чи організації, створені державними органами або органами місцевого самоврядування, що повністю утримуються за рахунок державного чи місцевого бюджету та мають статус неприбуткових організацій [1]. Традиційно такі установи діяли в умовах паперового документообігу і бюрократичних процедур. Нині ж, в умовах розвитку електронного урядування, постає проблема оновлення їх правового статусу та функцій: перехід до електронних форм надання публічних послуг, використання цифрових платформ для управління бюджетними коштами, забезпечення прозорості та підзвітності через відкриті дані тощо. Важливо визначити, наскільки чинна правова база дозволяє бюджетним установам ефективно діяти в цифровому середовищі та які зміни необхідні для усунення правових прогалин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання впровадження електронного урядування у сфері публічних фінансів та цифрової трансформації бюджетної системи розглядалися в працях низки науковців. Зокрема, Д. І. Попов, О. С. Котуха, М. М. Олашин (2023) дослідили цифровізацію бюджетної системи України та наголосили на зростанні відкритості діяльності органів влади завдяки переведенню бюджетного процесу в електронну форму. О. С. Смирний (2024) проаналізував вплив цифровізації на бюджетну систему України, відзначивши актуальні проблеми фінансового права, що виникають у процесі діджиталізації бюджетних відносин. У сфері

фінансово-правового регулювання цифрових технологій варто відзначити роботу Т. А. Латковської та А. Д. Гриба (2022), присвячену запровадженню інформаційних технологій у фінансово-правову сферу та їхньому впливу на правову культуру. Зарубіжні дослідники також приділяють увагу даній тематиці. Зокрема, К. Efthalitsidou та ін. (2025) встановили позитивний зв'язок між розвитком цифрового урядування і фіскальною ефективністю: країни з вищим рівнем цифрової зрілості урядових послуг демонструють вищу ефективність використання публічних фінансів. Таким чином, наукові напрацювання свідчать про необхідність комплексного правового осмислення трансформації публічних фінансів у цифрову добу.

Метою статті є визначення впливу електронного урядування на правовий статус бюджетних установ у цифровій економіці та обґрунтування напрямів удосконалення нормативно-правового регулювання діяльності бюджетних установ з урахуванням цифровізації публічних фінансів.

Виклад основного матеріалу. Запровадження електронного урядування у сфері публічних фінансів України відбувається протягом останнього десятиріччя шляхом створення електронних ресурсів і правових механізмів для цифрової взаємодії громадян, бізнесу та держави. Важливим кроком стало впровадження системи відкритих даних про публічні фінанси. Прийняття Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» 2015 року зобов'язало розпорядників бюджетних коштів оприлюднювати детальну інформацію про витрати бюджету у відкритому доступі [2]. На виконання цього Закону створено єдиний державний веб-портал «Є-Data», що об'єднав бази даних про використання коштів платників податків (портал Spending.gov.ua), про держав-

ний бюджет (портал Openbudget.gov.ua) та про проєкти міжнародної допомоги. Таким чином, бюджетні установи отримали нові зобов'язання щодо прозорості: тепер суспільство має інструменти контролю за їх фінансовою діяльністю онлайн.

Не менш важливим аспектом цифровізації є перехід бюджетних процедур в електронний формат. Затверджено низку нормативних актів, які регулюють використання інформаційних технологій у бюджетному процесі. Зокрема, ще у 2012 році Уряд визначив порядок використання коштів державного бюджету за програмою «Електронне урядування», що започаткувало фінансування відповідних IT-рішень [3]. Надалі, з розвитком цифрової інфраструктури, виникла потреба у стратегічному плануванні цифрової трансформації фінансової системи. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1467-р було схвалено Стратегію цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами до 2025 року та затверджено план заходів щодо її реалізації [4]. Ця Стратегія передбачала комплексне впровадження сучасних IT-рішень у всі ланки управління державними фінансами – від планування бюджету до контролю за його виконанням. Зокрема, ставилося завдання оптимізувати обмін даними між державними реєстрами, автоматизувати казначейське обслуговування та розвинути системи електронного документообігу у фінансових органах. У 2025 році строк реалізації Стратегії було продовжено до 2030 року [5], що свідчить про довгострокову державну політику на підтримку цифровізації публічних фінансів.

Цифрова економіка вимагає перегляду традиційних підходів до функціонування бюджетних установ. Одним із ключових питань є забезпечення юридичної сили електронних документів та рішень, що приймаються в електронному форматі. В Україні створено правові передумови для цього – діють закони про електронні документи та електронні довірчі послуги (електронний підпис), які дозволяють бюджетним установам юридично значимо оформлювати документообіг в цифровій формі. Наприклад, наказом Міністер-

ства фінансів № 333 від 12.03.2012 р. впроваджено електронну систему казначейського обслуговування бюджетів [6], що дозволило проводити платежі та облік бюджетних коштів онлайн. Нині практично вся звітність бюджетних установ може подаватися в електронному вигляді, що значно спрощує і прискорює комунікацію з Держказначейством та іншими органами. Однак поряд із цим виникають і нові виклики, зокрема необхідність захисту інформації та запобігання кіберзагрозам у фінансовій сфері. Законодавство у сфері кібербезпеки та захисту інформації набуває все більшого значення для бюджетних установ, які оперують чутливими фінансовими даними.

Важливою зміною правового статусу бюджетних установ у цифровій економіці є розширення їх функцій та відповідальності. Традиційно керівник бюджетної установи, як розпорядник бюджетних коштів, ніс відповідальність за отримання асигнувань та виконання кошторису. У цифровому середовищі керівник не лише відповідає за фінанси, але й зобов'язаний забезпечити належне функціонування інформаційних систем установи, впровадження електронних сервісів для громадян, дотримання стандартів захисту даних. З'являються нові аспекти відповідальності – наприклад, за несвоєчасне оприлюднення даних на порталі публічних фінансів чи порушення порядку електронного закупівельного процесу. Таким чином, правовий статус бюджетних установ доповнюється нормами інформаційного права та законодавства про відкриті дані.

На рівні матеріального фінансового права цифровізація породжує нові об'єкти та явища, які потребують правового регулювання. За оцінками дослідників, «предметом цифровізації в бюджетній сфері нині є створення нового об'єкта бюджетних правовідносин – цифрових активів; цифровізація процесів прийняття рішень у бюджетній сфері як переведення більшості стадій бюджетного процесу в електронний формат, не обмежуючись касовим обслуговуванням рахунків бюджетів» [3]. Інакше кажучи, можливим стає використання у бюджетному процесі цифрових фінансових інструментів, наприклад,

токенізованих активів або навіть криптовалюти, що вимагає визначення їх правового статусу в межах бюджетного законодавства. Наразі Бюджетний кодекс України не містить прямих норм щодо цифрових активів, проте у перспективі їх можуть включити до складу доходів чи витрат бюджету (наприклад, у формі цифрових благодійних внесків або цільових фондів). Врядування фінансовими ресурсами також може змінитися: з'являються пропозиції впровадження смарт-контрактів для автоматизації виконання бюджетів [3]. Смарт-контракт у цій сфері – це програма, що автоматично проводить транзакції (перерахування коштів, розподіл асигнувань) при настанні визначених умов. Його використання могло б мінімізувати людський фактор і прискорити освоєння бюджетних коштів, але водночас потребує правового забезпечення достовірності та незмінності таких алгоритмів. Законодавство поки не містить норм про смарт-контракти у публічних фінансах, отже, наукові напрацювання вказують на доцільність розробки відповідних правил.

Ефектом цифровізації є і зміна ролі фінансових органів, що координують діяльність бюджетних установ. Дослідники припускають, що «найближчим наслідком цифровізації може стати зміна суб'єктного складу фінансової, зокрема бюджетної, діяльності, наприклад виключення фінансового органу зі складу осіб, які її здійснюють, або перегляд його функцій чи переведення їх у цифрову форму» [3]. Йдеться про те, що частину функцій, які традиційно виконували, скажімо, органи Державної казначейської служби чи фінансові підрозділи міністерств, можуть перебрати на себе інформаційні системи. Уже сьогодні система «Є-Казна» автоматично обробляє значну кількість операцій, а контрольні функції дедалі більше здійснюються через електронні засоби моніторингу. Правовий статус відповідних органів трансформується: вони з органів, що безпосередньо виконують операції, перетворюються на органи нагляду та управління ІТ-системами. Це потребує оновлення положень про такі органи, посадових інструкцій працівників, введення нових посад ІТ-спеціалістів у структуру фінансових органів. Одночасно постає

питання відповідальності: якщо рішення приймається автоматично системою за заданими параметрами, хто несе юридичну відповідальність у разі помилки – програмісти, керівники чи розпорядники коштів? Чинне законодавство наразі не дає прямих відповідей, тому необхідно закладати принципи розподілу відповідальності при автоматизованому управлінні бюджетними процесами.

Важливо також врахувати міжнародний досвід: країни, що успішно впровадили е-урядування у фінансах, продемонстрували зниження корупції та підвищення довіри до держави завдяки належному правовому регулюванню цифрових процесів [7, с. 78–80]. Зарубіжний досвід підтверджує значні переваги переходу публічних фінансів на електронні рейки. За даними досліджень ЄС, цифрове врядування визнається ключовим чинником підвищення ефективності роботи публічної адміністрації: завдяки оцифруванню послуг та автоматизації процесів уряду знижують адміністративні витрати, підвищують задоволеність громадян і посилюють підзвітність публічних інституцій [8]. У країнах з високим рівнем розвитку електронного уряду (наприклад, Естонія, Данія, Фінляндія) спостерігається і високий рівень ефективності використання бюджетних коштів [8]. Це пояснюється тим, що цифрові рішення мінімізують корупційні ризики, роблять розподіл ресурсів більш обґрунтованим, а контроль – оперативним. Для України імплементація найкращих світових практик є актуальною з огляду на курс на європейську інтеграцію. Вже здійснюються кроки у цьому напрямі: інтеграція національних реєстрів з європейськими системами, взаємне визнання електронних довірчих послуг, участь у міжнародних ініціативах відкритих даних. Важливо забезпечити сумісність українського законодавства у сфері публічних фінансів з правом ЄС, зокрема імплементувати норми про електронні публічні закупівлі, електронний аудит, цифрові валюти центрального банку тощо, які вплинуть на діяльність бюджетних установ.

Висновки. Розвиток електронного урядування докорінно змінює умови функціонування бюджетних установ, висуваючи нові вимоги до їх правового статусу. Проведене

дослідження дозволяє зробити низку висновків. По-перше, бюджетні установи залишаються базовими ланками системи публічних фінансів, їхній юридичний статус як неприбуткових організацій, що утримуються коштом бюджету, зберігається. Водночас зміни форм і методів їх діяльності під впливом цифрових технологій вимагають деталізації та оновлення законодавства. По-друге, впровадження електронного урядування підвищує прозорість, підзвітність та ефективність використання бюджетних коштів. Завдяки відкритим даним громадськість отримує інструменти контролю, а автоматизація операцій знижує ризик помилок і зловживань. Це позитивно позначається на фінансовій дисципліні та довірі до публічних інституцій. По-третє, цифровізація приводить до появи нових об'єктів правового регулювання (цифрові активи, електронні сервіси, смарт-контракти) та модифікації суб'єктного складу бюджетного процесу. Відтак виникає необхідність у правовій ідентифікації та нормативному закріпленні цих нових явищ. Законодавець має визначити, як вписати цифрові інструменти в існуючу бюджетну систему – чи шляхом внесення змін до Бюджетного кодексу, чи шляхом ухвалення окремих законів про цифрові фінанси.

Подальші зміни правового статусу бюджетних установ мають відбуватися комплексно. Необхідно розробити та впровадити стандарти електронної взаємодії для усіх рівнів бюджетної системи – від головних розпорядників коштів до одержувачів. Це включає єдині вимоги до електронного документообігу, захисту інформації, користування державними електронними системами. Важливим напрямом є підвищення цифрової

компетентності персоналу бюджетних установ: закони та підзаконні акти повинні закріпити вимоги до володіння ІКТ для керівників і бухгалтерів, порядок їх навчання та атестації. Крім того, слід переглянути положення про відповідальність: запровадити норми про відповідальність за кібербезпеку в установі, за достовірність оприлюднених фінансових даних, за належне функціонування електронних сервісів.

Перспективи подальших наукових пошуків у цьому напрямі полягають у деталізації правових механізмів інтеграції новітніх цифрових технологій у бюджетний процес. Зокрема, потребують дослідження питання правового статусу штучного інтелекту в ухваленні фінансових рішень, можливості використання технології блокчейн для відстеження бюджетних транзакцій, впровадження національної цифрової валюти (е-гривні) у систему розрахунків бюджетних установ. Такі дослідження будуть основою для формування пропозицій щодо модернізації фінансового законодавства. Загальний висновок полягає в тому, що цифрова економіка відкриває нові можливості для підвищення ефективності публічних фінансів, але реалізація цих можливостей потребує випереджального розвитку правового поля. Бюджетні установи мають отримати чітко окреслені повноваження і обов'язки в цифровому середовищі, а держава – забезпечити необхідні ресурси та регуляторні умови для їх повноцінного функціонування в умовах електронного урядування. Тільки за таких умов цифровізація приведе до очікуваних позитивних результатів у сфері публічних фінансів, сприяючи прозорості, підзвітності та інноваційному розвитку державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бюджетний кодекс України Кодекс України; Закон, Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI.URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>
2. Про відкритість використання публічних коштів Закон України від 11.02.2015 № 183-VIII.URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>
3. Попов Д. І., Котуха О. С., Олашин М. М. Цифровізація бюджетної системи України як інструмент підвищення публічності органів державної влади // Проблеми сучасних трансформацій. 2023. № 7. С. 139–143
4. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2030 року та [...] Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи, Перелік від 17.11.2021 № 1467-р.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1467-2021-%D1%80#Text>

5. Цифровізацію управління державними фінансами продовжено до 2030 р. LexInform: Правові та юридичні новини, юридична практика, коментарі. 14.05.2025. URL: <https://lexinform.com.ua/zakonodavstvo/tsyvrovizatsiyu-upravlinnya-derzhavnyu-finansamy-prodovzheno-do-2030-r/> (дата звернення: 27.10.2025).

6. Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету Мінфін України; Наказ, Інструкція від 12.03.2012 № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0456-12#Text>

7. Качула С.В. Роль електронного уряду в управлінні публічними фінансами. Проблеми сучасних трансформацій. 2025. № 20. С. 70–79.

8. Efthalitsidou K., Spinthiropoulos K., Vittas G., Sariannidis N. Digital Governance, Democracy and Public Funding Efficiency in the EU-27: Comparative Insights with Emphasis on Greece // Information (MDPI). 2025. Vol. 16, No. 9. P. 795.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 18.12.2025

Дата публікації: 30.12.2025